

Wprowadzenie

Polskie wsie już prawie 30 lat doświadczają przemian spowodowanych różnymi czynnikami o charakterze zarówno wewnętrznym (transformacja społeczno-ekonomiczna), jak i zewnętrznym (unionizacja i globalizacja). Wśród wielu płaszczyzn tych przemian najszybciej zachodzą przekształcenia funkcjonalne. Odnoszą się one przede wszystkim do zmian w działalności ekonomicznej i społecznej, czyli faktycznie do podstaw utrzymania ludności wiejskiej oraz zaspokajania różnego rodzaju jej potrzeb. Przemiany funkcji wsi, ekonomiczne i społeczne, wpływają na zmiany rozpatrywane w dłuższej perspektywie czasowej, tj. głównie przekształcenia krajobrazu kulturowego czy w ogóle przemiany kulturowe. W ostatnich latach ma to związek ze spadkiem znaczenia rolnictwa i rozwojem działalności pozarolniczych – zarówno produkcyjnych, jak i nieprodukcyjnych.

Badania struktur funkcjonalnych i ich przemian posiadają długą tradycję w geografii społeczno-ekonomicznej oraz w bliskich tej dyscyplinie naukach społecznych. Identyfikacja przemian funkcji osiedli opiera się przede wszystkim na analizie przekształceń w strukturze zatrudnienia, użytkowania ziemi oraz strukturze instytucjonalnej na różnych poziomach organizacji systemów, tj. krajowych, regionalnych i lokalnych układów osadniczych. Istotne znaczenie dla identyfikacji struktur i procesów funkcjonalnych ma skala lokalna, szczególnie cenne pozostają badania w mikroskali. Dzięki bezpośrednim badaniom terenowym wewnątrz wsi istnieje możliwość rozpoznania wielu zjawisk w odniesieniu do lokalnych społeczności i instytucji, które trudno zidentyfikować na podstawie dostępnych materiałów statystycznych.

Poszukiwanie i opis nowych funkcji wsi było tematem XXXIV Seminarium Geografii Wsi, którego organizatorem był Instytut Geografii i Studiów Regionalnych Akademii Pomorskiej w Słupsku, a współorganizatorami Komisja Obszarów Wiejskich Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Oddział Słupski Polskiego Towarzystwa Geograficznego oraz Komitet Nauk Geograficznych PAN. Seminarium odbywało się w Ustce w dniach 6–7 czerwca 2018 r. w wyjątkowym dla polskiej geografii roku. Był to rok obchodów stulecia Polskiego Towarzystwa Geograficznego oraz Rok Polskiej Geografii.

Problematyka seminarium koncentrowała się na przypadkach, które opisywały pewne prawidłowości w rozwoju nowych funkcji wsi, pokazywały ich nowy wymiar, a także próbowały określić, na jakim etapie zmian aktualnie się znajdują. Ważne miejsce zajmowały zagadnienia wpływu przemian funkcjonalnych na powstanie nowych form w krajobrazie wiejskim. Istotne okazały się także aspekty innowacji w działaniach społecznych i ekonomicznych życia mieszkańców wsi. Koncentrowały się one z jednej strony na wskazaniu tradycyjnych funkcji wsi, z drugiej strony, rosnącej roli funkcji turystyczno-rekreacyjnej czy kulturalnej. Istotne okazało się również wskazanie nowych form wykorzystania przestrzeni wiejskiej zarówno w aspekcie zasobów przyrodniczych, jak i społecznych, przy czym były to głównie nowe formy zamieszkiwania, zrzeszania się i życia wiejskiego.

W niniejszym tomie zamieszczono 8 prac, które wnoszą znaczący wkład w poznanie przemian funkcjonalnych na obszarach wiejskich. Opracowania obejmują: rozważania

teoretyczne na temat funkcji wsi w świetle nowych paradygmatów i podejść badawczych (M. Wójcik), wykorzystanie zasobów lokalnych w kształtowaniu nowych funkcji gospodarczych na wsi (J. Bański), ekonomiczne i ekologiczne aspekty rolnictwa (J.S. Zegar), nowe uwarunkowania i efekty społeczno-ekonomiczne funkcjonowania turystyki na wsi (T. Napierała, K. Nowicka) oraz rolę instytucji i organizacji pozarządowych w rozwoju nowych funkcji wsi (K. Leśniewska-Napierała, D. Dymek, D. Sikorski).

Mam nadzieję, że przygotowane artykuły naukowe będą inspiracją do poznawania jeszcze nieodkrytych nowych funkcji wsi oraz pozwolą zainteresować problematyką przemian funkcjonalnych wsi przedstawicieli różnych dyscyplin bliskich geografii – socjologów, ekonomistów, antropologów kultury, planistów, architektów i innych.

Iwona Jazewicz